

Nr 62

Utlåtande i anledning av motioner om höjning av vissa äldre livräntor.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 413 av herr *Akerlund m. fl.* samt II: 456 av herr *Oskarson m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att Kungl. Maj:t låter ompröva äldre livräntor baserade på uppenbart låga årliga arbetsförtjänster i enlighet med vad i motionen anföres».

Beträffande de skäl motionärerna anför till stöd för yrkandet hänvisas till motionen I: 413.

Allmänt om yrkesskadeförsäkringen

Yrkesskadeförsäkringen är den äldsta grenen av våra socialförsäkringar. Den första lagstiftningen på området var 1901 års lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbetet. Denna lag ersattes år 1916 av en ny lag (OL) som gällde till den 1 januari 1955, då vår nuvarande lag, yrkesskadeförsäkringslagen (YFL) trädde i kraft. År 1929 tillkom en särskild lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar (YL). Även denna lag har avlösts av YFL. De äldre lagarna har fortfarande betydelse då de i princip är bestämmande för skador som inträffat under lagarnas giltighetstid.

Vid sidan av YFL finns författningar som reglerar ersättning av yrkesskadekaraktär inom speciella områden. Den viktigaste av dessa författningar är militärsättningsförordningen (MEF), som innehåller ersättningsbestämmelser för skador inträffade i militärtjänst. MEF liksom övriga aktuella författningar ansluter sig beträffande ersättningsnivå och på annat sätt till bestämmelserna i YFL.

Yrkesskadeförsäkringen kom till och har haft sin största betydelse under en tid då det saknades ett generellt skydd för medborgarna vid sjukdom och invaliditet. Försäkringens betydelse har minskat efter införandet av den allmänna sjukförsäkringen och ATP. Yrkesskadeförsäkringen är i dag samordnad med den allmänna försäkringen och har i dag betydelse enbart som ett komplement till denna. Yrkesskadeförsäkringen innebär skydd både vid sjukdom och invaliditet. Efter sjukförsäkringens utbyggnad har yrkesskadeförsäkringens viktigaste funktion kommit att avse livräntor i samband med dödsfall eller invaliditet.

Regler för beräkning av livränta enligt YFL

Invalidlivräntor bestäms med hänsyn till invaliditetsgraden och den årliga arbetsförtjänsten omvandlad till ett ersättningsunderlag. Invaliditetsgraden skall vara minst 10 % för att livränta skall utgå. För skador inträffade efter den 1 januari 1968 gäller följande regler vid bestämmande av ersättningsunderlaget. Årlig arbetsförtjänst för den skadade medräknas i ersättningsunderlaget till 100 % i den mån förtjänsten inte överstiger två basbelopp, till 75 % för arbetsförtjänst mellan två och tre basbelopp och till 50 % mellan tre och fem basbelopp.

Invalidlivräntan utgår till 67 års ålder

- 1) vid 100 % invaliditet med $\frac{11}{12}$ av ersättningsunderlaget,
- 2) vid minst 30 % invaliditet med en mot invaliditetsgraden svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med $\frac{1}{12}$ av detta,
- 3) vid mindre än 30 % invaliditet med den del av $\frac{2}{3}$ av ersättningsunderlaget som svarar mot graden av nedsättning.

Livräntorna är värdesäkrade genom anknytning till basbeloppet. De är dessutom samordnade med den allmänna försäkringen, dels genom att yrkesskadelivräntan minskas med $\frac{1}{4}$ efter 67 års ålder, dels genom att livräntan föranleder minskning av ålders- eller förtidspensionen. Sådan pension reduceras nämligen med $\frac{3}{4}$ av invalidlivräntan. Från minskningen fritages dock alltid $\frac{1}{4}$ av folkpension i form av förtidspension och $\frac{3}{4}$ av folkpension i form av ålderspension.

Livräntan kan också utgå till efterlevande till den som avlidit av yrkesskada. Livräntan beräknas i sådana fall till viss kvotdel av den årliga arbetsförtjänsten.

Uppräkning av äldre livräntor

En av principerna vid bestämmande av livräntors storlek är att de är beroende av den försäkrades beräknade årliga arbetsförtjänst under tiden närmast före olycksfallet. Vissa maximi- och minimiregler har därjämte uppställts. Regler av denna innebörd återfinns i OL och YL som föregick YFL. Maximibeloppet enligt OL och YL höjdes successivt från 1 200 år 1918 till 7 200 år 1949. Kompensationsgraden var från början $\frac{2}{3}$ av den årliga arbetsförtjänsten vid fullständig förlust av arbetsförmågan och höjdes fr. o. m. år 1949 till $\frac{11}{12}$ för helinvalid. Maximibelopp i MEF anslöt sig ungefärligen till OL. MEF angav dessutom minimibestämmelser för beräkning av årlig arbetsförtjänst. År 1950 höjdes detta från 1 764 kr. till 3 600 kr.

För att utjämna skillnaden i ersättningsnivån från olika tider inom olycksfallsförsäkringslagstiftningen infördes vid riksdagen år 1950 och 1953 särskilda ersättningstillägg. Därigenom kom äldre livräntor att höjas vä-

sentligt. Det kan också nämnas att särskilda dyrtidstillägg infördes på 1940-talet.

Efter införandet av YFL den 1 januari 1955 företogs vid 1955 års riksdag en genomgripande reform beträffande de äldre livräntorna. Den omreglering av livräntorna som då gjordes utfördes efter en annan metod än tidigare. I stället för schablonmässig uppräknings av livräntebelopp innebar metoden en uppräknings av den årliga arbetsförtjänsten, som ju är grundläggande för ersättningsbestämmande. Om den försäkrades arbetsförtjänst motsvarade medelarbetsförtjänsten för vanliga skadade för respektive tidsperiod uppräknades arbetsförtjänsten till 6 600 kr. Var arbetsförtjänsten högre eller lägre än medelarbetsförtjänsten skedde proportionell uppräknings. Arbetsförtjänsten fick ej i något fall uppräknas till högre belopp än 7 920 kr. Den förhöjda arbetsförtjänsten lades sedan till grund för uträknings av livräntor. Omregleringen avsåg inte livräntorna under 30 % invaliditet.

Motsvarande omreglering kom år 1955 till stånd även för sådana ersättningar som utges av statsmedel, däribland livräntor enligt militärsätningsförordningen.

Uppräknings av ersättningar enligt OL och YL illustreras av följande tabell.

Skade- år	Maximum för beräkning av årlig arbets- förtjänst	Medelarbets- förtjänst för skadade för- säkrade	Livränta för helinvalid med angiven medelarbetsförtjänst	
			Ursprunglig	Efter omreglering
1918	1 800	1 600	1 067	6 050
1921	2 400	2 100	1 400	6 050
1933	3 000	1 800	1 200	6 050
1943	3 900	2 900	1 933	6 050
1950	7 200	5 400	4 950	6 188
1954	7 200	6 600	5 500	6 050

YFL:s införande innebar bl. a. en höjning av maximigränsen till 15 000 kr. vid beräkning av årlig arbetsförtjänst. Vid fastställande av ersättningsunderlaget skulle medräknas årlig arbetsförtjänst som inte överstiger 7 200 kr. till hela sitt belopp, den del av arbetsförtjänsten som överstiger 7 200 men ej 10 800 kr. till 75 % och den del av arbetsförtjänsten som överstiger 10 800 kr. till 50 %. Som tidigare redogjorts för justerades dessa gränser uppåt och anknöts till basbeloppet fr. o. m. år 1968.

Efter omregleringen år 1955 har äldre livräntor räknats upp vid två tillfällen år 1962 och år 1967.

Fr. o. m. den 1 januari 1963 höjdes livräntor med 30 % om skadan inträffat 1955 eller tidigare, med 20 % om skadan inträffat åren 1956 eller 1957 och med 10 % om skadan inträffat åren 1958 eller 1959. Förhöjningen

avsåg skadade under 67 år med minst 30 % invaliditet samt efterlevande-livräntor. Förhöjningen fick inte leda till att ersättning utgick med högre belopp än det högsta möjliga enligt då gällande lydelse av yrkesskadeförsäkringslagen.

År 1967 i samband med värdesäkringen av såväl äldre som nya livräntor genomfördes en ytterligare uppräknings av äldre livräntor. Dessa skulle höjas med 25 % om skadan inträffat år 1961 eller tidigare, med 20 % om skadan inträffat åren 1962—1964 och med 10 %, om skadan inträffat åren 1965—1967. Denna uppräknings gällde även för livräntor som grundade sig på lägre invaliditetsgrad än 30 %.

Antalet livräntor enligt skilda förfaltningar om yrkesskador uppgick den 1 januari 1968 till cirka 77 000. En mycket stor del av dessa hänförde sig till lägre invaliditetsgrader. År 1966, exempelvis, beräknades 92 % av livräntorna efter en invaliditetsgrad understigande 50 %. Samordningen mellan förmånerna från den allmänna pensioneringen och ersättningarna från yrkesskadeförsäkringen och till denna knutna bestämmelser föranleder minskning av pensionsförmån i 31 800 fall.

Utskottet

I förevarande motioner begärs uppräknings av äldre livräntor som utgår för yrkesskador och vissa därmed jämställda skador. Motionerna hänför sig till skadefall där livränteberäkningen skett med utgångspunkt från »uppenbart låga arbetsförtjänster».

Lagstiftningen om yrkesskador har genom åren genomgått åtskilliga revisioner. När det gäller beräkning av livräntor har man liksom vid annan likartad lagstiftning utgått ifrån den skadades eller avlidnes arbetsförtjänst vid olyckstillfället. Vidare har det fastställts ett maximum för den arbetsförtjänst som medräknats vid livränteberäkningen. För att inte förmånernas realvärde skulle urholkas har statsmakterna vid flera tillfällen infört förbättringar för äldre livräntor. År 1955 gjordes en omreglering som avsåg inte enbart att kompensera för penningvärdets fall utan också utjämna skillnaden i ersättningsnivå mellan äldre och nyare skadefall. År 1962 räknades äldre livräntor upp med 30 % och år 1967 med 25 %. Livräntebeloppen såväl äldre som nytillkomna är sedan den 1 januari 1968 värdesäkrade genom anknytning till basbeloppet.

Den av motionärerna upptagna frågan bör ses som en del av det större komplexet som rör standardsäkring av socialförsäkringsförmåner, d.v.s. problemet om förmånerna bör anpassas till den allmänna inkomstutvecklingen och inte enbart till förändringar i penningvärdet. Frågor som rör standardbeständighet inom ATP-systemet skall prövas av den i maj i år tillsatta utredningen om pensionsåldern m. m. Med hänsyn till att yrkesskadeförmånernas värdebeständighet bygger på samma grund som förmå-

ner inom ATP-systemet och till att samordning sker mellan allmän pension och yrkesskadelivränta kan utredningens ställningstagande få direkt betydelse för yrkesskadeförsäkringens del. Med hänsyn härtill kan det inte vara lämpligt att i dag särbehandla en viss grupp av livräntetagarna. Resultatet av utredningens arbete bör i stället avvaktas. Utskottet kan alltså inte biträda motionerna utan hemställer,

att motionerna I: 413 och II: 456 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 oktober 1970

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Dahlberg (s), Hübinette (m), Österdahl (fp), Andreasson (cp) och Ivar Andersson (s);

från andra kammaren: herrar Lundberg (s), Göransson (s), Nilsson i Kalmar (s), fru Nilsson (cp), herr Aldén (s), fru Håvik (s), herrar Romanus (fp) och Carlshamre (m).